

Tā kā Latvija pieder pie mežainajām valstīm, uz saviem mežiem liekam lielas cerības kā uz oglekļa dioksīda (CO₂), kas ir viena no gāzēm, kas rada tā saukto siltumnīcas efektu, piesaistītājiem.

Klimata pārmaiņu kontekstā meža nozarei jāveic divi uzdevumi – klimata pārmaiņu ierobežošana un pielāgošanās.

Aprēķināts, ka viens kubikmetrs koksnes augšanas laikā savāc tonnu kaitīgās ogļskābās gāzes un izdala 0,7 tonnas skābekļa.

Turklāt meža teritorijā nav tikai koki vien, ir arī citi augi un augsne, kas piesaista CO₂.

Diemžēl situācija ar siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijām Latvijā nav spīdoša. Šai situācijai ir tendence pasliktināties tieši zemes izmantošanas sektorā, tostarp meža zemes.

Tādējādi patlaban mežsaimniekiem vienlaikus jāstrādā gan pie meža efektīvas saimnieciskās izmantošanas, gan pie bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas, gan jārisina ar klimata izmaiņām un emisijām saistīti jautājumi. Kā ar to visu tikt galā?

Zelta vidusceļu meklējot

No vienas puses – meži neapšaubāmi ir mūsu planētas plaušas, un, jo tās ir apjomīgākas (respektīvi – jo mežu ir vairāk), jo brīvāk varam elpot. No otras puses – nez vai šodien ir meža īpašnieki, kas gatavi audzēt mežu tāpat vien – tikai elpošanai.

Skaidrs, ka mežs ir arī peļņas avots, jo mūsdienās katram ir vēlme dzīvot augstākā labklājībā un komfortā. Tādēļ mežā neizbēgami ienāk komercija, infrastruktūra – ceļi, elektrības līnijas u. c. –, nodarbinātība, valsts budžeta ieņēmumi un citi aspekti.

No klimata pārmaiņu viedokļa būtu vēlams mežainību palielināt, taču minēto aspektu dēļ būtisks mežainības palielinājums ir maz ticams.

Tādējādi līdzās CO2 piesaistei jāmin arī SEG emisijas, ko rada mežizstrāde un kokrūpniecība. Tiek darbinātas mašīnas un iekārtas, tērēta degviela utt.

Meža pētnieki uzskata, ka **starp jēdzieniem dabas aizsardzība un apsaimniekošanas aizliegums vienādības zīmi likt nedrīkst**. Ir jāaizsargā noteiktas dabas vērtības, nevis jāaizliedz apsaimniekot noteikts hektāru skaits.

Nereti dabas vērtības var saglabāt tikai ar pareizu un mērķtiecīgu saimniecisko darbību, un ir vietas, kur dabas vērtību saglabāšanai saimnieciskā darbība ir jāliedz.

Dabas aizsardzībā un saimnieciskajā darbībā būtu jāievēro līdzsvars. Visi ap šīm norisēm saistītie procesi jāskata kopumā, nevar izvēlēties vienu tēmu vai problēmu, ko risināt, neskarot sistēmu kopumā.

Kur tad rast šo zelta vidusceļu?

Mežu apsaimniekotāji un citi speciālisti lielākoties teic, ka vienas pareizās atbildes, ko darīt šai situācijā, nav.

Viss esot atkarīgs no sasniedzamajiem mērķiem un tā, ko vēlamies. Ja mērķis vai vēlme ir tikai dabas aizsardzība un bioloģiskā daudzveidība – mežus varētu izmantot (cirst) mazāk.

Ja plānos ir ilgtspējīga attīstība un mežsaimniecība – viss ir kārtībā!

Bet, ja mērķis ir ilgtermiņā uzlabot situāciju klimata jautājumā – noteikti mežus var izmantot vairāk.

Izcirtums ir jauna sākums

Ārsts un publicists Pēteris Apinis savā mājaslapā aizvadītā gada sākumā rakstīja: “Manas valsts valdība pa kluso nolēmusi izmainīt saistošos noteikumus, lai ļautu katram īpašniekam kailciršu veidā turpmāk cirst visus mežus – vecus un jaunus.

Mežsaimnieki lepojas ar koksnes eksportu, kubikmetriem un peļņu. Pāri Latvijai šalko izcirtumi...”

Mežu pētnieki uzskata, ka mežizstrādei ir jābūt meža zinātnieku pārraudzībā, jo mežu īpašnieki nereti izcērt mazos kokus, lai vidējais koku resnums būtu lielāks un tad nocirstu visu mežu kailcirtē. Tātad – krāpjas.

Un jaunie noteikumi ļaušot krāpties un cirst vēl vairāk. Šādu uzskatu tiražē ne Apinis vien.

Vieni teic, ka koku ciršanas apjoms šo nosacījumu dēļ būtiski nemainīsies un grozījumi ir izstrādāti ar racionālu un pārdomātu skatu uz nākotni.

Otri pārmet, ka skaidra ietekmes novērtējuma nemaz nav un “zem klimata pārmaiņu tēmas tiek paslaucītas arī tīri komerciālas intereses par ciršanas apjomu vēlamo palielināšanu”.

Guntars Šņepsts, Latvijas Valsts mežzinātnes institūta (LVMI) Silava pētnieks, portālam Zeme un valsts skaidrojis: “Esam modelējuši, kā varētu mainīties meža resursi, ja tiktu mainīti koku ciršanas (galvenās cirtes caurmērs) un atjaunošanas noteikumi.

Manuprāt, esam atspēkojuši aplamos apgalvojumus, ka minēto noteikumu grozījumu rezultātā meži tiks vairāk cirsti, pazudīs vecās un resnās audzes. Mežu platība nemainīsies, jo noteikumi neparedz atmežošanu.”

Arī Jurgis Jansons, LVMI Silava direktors un vadošais pētnieks, iebilst: “Piedodiet, bet **mēs gadā nocērtam apmēram 1,3% no meža platības, bet galvenās**

cirtes kritērijiem atbilstošās audzes mežos, kuros tā atļauta, aizņem vairāk nekā 1 milj. ha jeb teju trešdaļu, un šai platībai ir tendence pieaugt!

Ja valsts mežos iestāda 30 milj. koku gadā, tas ir ļoti daudz. Bet koku skaita aprēķina nenoteiktības apjoms Latvijā vien ir trīsreiz lielāks! Latvijā galvenajā cirtē nocērt četrreiz mazāk koku nekā iestāda. Izcirtums nav pasaules gals, bet jaunā sākums!”

Tikmēr citi speciālisti atzīmē, ka kailcirtes ir ērtas no mežizstrādes viedokļa, bet negatīvi ietekmē augsni. Turklāt viena vecuma mežaudze pēc kailcirtes atjaunošanas ir nozīmīgāk pakļauta postījumiem vētrā un citiem draudiem.

Koku ātrākai augšanai meži tiek nosusināti, tomēr meliorācijas iespaidā augsnes organiskās vielas sadalās, radot CO₂ emisijas...

Latvijā ir nelīdzsvarota mežaudžu vecuma struktūra

Viens no emisiju augšanas iemesliem ir fakts, ka Latvijā ir ļoti liels pieaugušo un pāraugušo mežaudžu īpatsvars. Šiem mežiem ir grūti rast saimniecisko vērtību, cilvēki maz ķeras tiem klāt saimnieciskos nolūkos.

Mežu pētnieki izrēķinājuši, ka apmēram 250 milj. m³ koksnes (meža) ietilpst pieaudzis vai pāraudzis kategorijā, kas veido teju trešdaļu koksnes resursu Latvijā. Taču, ja skatītos meža platības, nevis kubikmetrus, tas ir mazāk par trešdaļu. Tomēr tas tāpat ir gana daudz.

Kā šī situācija radusies?

Biežāk dzirdētais skaidrojums – padomju okupācijas gados daudzas lietas tika atstātas novārtā, un pāraugušie meži ir viena no tām.

Lielākais aizaugušo platību kāpums piedzīvots 20. gadsimta deviņdesmito gadu beigās, kad ritēja privatizācija, un darbu aktivitāte laukos ar laiku samazinājās.

Pēdējā laika meža platības zināmā mērā esot palielinājušās Lauku atbalsta dienesta akcijas ietekmē, kad izskanēja aicinājums apmežot pamestās lauksaimniecības zemes.

Ko tad darīt ar novecojušiem mežiem?

Tas ir svarīgs jautājums arī no ogļskābās gāzes emisijas puses, jo veco mežu bioloģiskie procesi var radīt problēmas nākotnē. Pirmā atbilde, ko sniegs jebkurš mežsaimnieks, – par mežu ir jārūpējas, tas jāapsaimnieko.

Ar apsaimniekošanu jāsaprot ciršana, kopšana un ilgtspējības nodrošināšana.

Pilna cikla mežs ir mežs, kurā tiek iesētas sēklas vai iestādīti jaunie kociņi un, pēc gadiem 80 izaugušo mežu nocērtot, ciklu var sākt no jauna.

Ir meži, kur tas netiek nodrošināts. Tur arī mēdz veidoties gan brikšņi, gan biezoknis. Ilgstoši šos cikliskos jautājumus nerisinot, var iedzīvoties diezgan nopietnās problēmās.

Tikko dabiskais līdzsvars izjūk vai tiek izjaukts, tas ietekmē aprites cikla tālākos posmus.

Viktors Gulbis, AS Latvijas valsts meži ilgtermiņa plānošanas vadītājs:

“Visātrākais un efektīvākais veids, kā meža nozare var uzlabot SEG bilanci, ir popularizēt un atbalstīt koksnes un tās produktu izmantošanu būvniecībā.

Tādējādi koksne uzkrātais ogleklis tiek iekonservēts uz ilgiem gadiem un veido piesaisti. Savukārt, lai palielinātu CO2 piesaisti nākotnē, jau tagad būtu jāstimulē visi meža īpašnieki veidot šim mērķim optimālu mežaudžu vecumstruktūru, novācot vecās, pāraugušās audzes un atjaunojot tās ar kvalitatīvu stādmateriālu.

Protams, nedrīkstam aizmirst bioloģisko daudzveidību, šim nolūkam veidojot zinātniski pamatotā apjomā aizsargājamas platības ar dabiski vecām audzēm un atstājot dabiska meža struktūras elementus arī saimnieciskajos mežos. Rūpīgi plānojot, var atrast risinājumu, kā līdzsvarot meža vides, ekonomiskās un sociālās funkcijas klimata pārmaiņu mazināšanā.”

Zemes izmantošanā emisijas nedrīkstēs pārsniegt piesaisti

Latvija līdz 2050. gadam ir apņēmusies sasniegt klimatneitralitāti. Lai sasniegtu šo ambiciozo klimata politikas mērķi, ir būtiski paaugstināti klimata mērķi arī zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIMM) sektoram. Līdz 2030. gadam jānodrošina, ka SEG emisijas ZIZIMM sektorā nepārsniedz SEG piesaisti.

V. Gulbis: “Jāpaskaidro, ka ZIZIMM sektorā bez meža zemes un koksnes produktiem ietilpst arī aramzeme, ilggadīgie zālāji, mitrāji, apbūves objekti, tātad arī zemes, ko tieši neizmanto mežsaimniecībā. Mežsaimniecība ir sasaistīta ar lauku attīstību, un tāpēc var izveidoties savstarpēji ierobežojoši nosacījumi.

SEG emisijas pret bāzes vērtību var radīt zālāju apsaimniekošana un apsaimniekoti mitrāji. Apmežošana var nenosegt atmežošanas radītās SEG emisijas. Aprēķinus joprojām ietekmē nepilnīgas zināšanas par SEG organiskajās augsnēs. Līdz 2020. gadam Latvija kopumā visus ZIZIMM uzskaites kategorijās noteiktos mērķus nerasniedza.”

SEG emisijas un CO₂ piesaisti apsaimniekotā meža zemē uzskaita pret meža references jeb bāzes līmeni (MRL). MRL pamatā ir meža ilgtspējīgas apsaimniekošanas prakses turpināšana.

MRL ir meža apsaimniekošanas radīto neto emisiju prognoze pieciem gadiem atbilstoši vidējiem iepriekšējo periodu saimniekošanas intensitātes rādītājiem. Aprēķinos ņem vērā bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas mērķi un ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas principus, piemēram, mežizstrāde nepārsniedz krājas pieaugumu.

V. Gulbis uzsver, ka noturēt aprēķināto MRL nav vienkārši, jo Latvijas meži vēsturiski veidojušies ar ļoti nevienmērīgu vecuma struktūru. Pirms neatkarības atgūšanas Latvijā bija liels pieaugušu un pāraugušu audžu īpatsvars.

Mežizstrādes apjoms kopš 1990. gada pakāpeniski ir audzis no 4 līdz 12 miljoniem m³ gadā, tātad references periodā tas vidēji bija zemāks nekā pašreiz. Tomēr joprojām mežos ir salīdzinoši liels ciršanas vecumu sasniegušu audžu īpatsvars, īpaši priežu un apšu audzes.

“Mežizstrādes pieauguma dēļ ir izveidojies arī lielāks jaunaudžu īpatsvars. Neskatoties uz to, dzīvās biomasas pieaugums meža zemēs šobrīd ir lielāks par tās samazinājumu mežizstrādes un dabiskā atmiruma dēļ. Lielākā CO₂ piesaiste audzēs notiek to aktīvākajā augšanas laikā – vidēji no 20 līdz 80 gadu vecumam. Šādu audžu īpatsvara potenciāls 2030. gada mērķu sasniegšanai var būt nepietiekams.

Tomēr turpināt saglabāt vecās audzes mežos ārpus dabas aizsardzības platībām no klimata pārmaiņu viedokļa būtu strupceļš. 2050. gadā pašreizējās jaunaudzes jau būs paaugušās un spēs piesaistīt vairāk CO₂, diemžēl papildus saglabātais lielais veco audžu īpatsvars ierobežotu kopējo piesaisti.

Lai saglabātu un palielinātu neto CO₂ piesaisti meža zemēs, ir būtiski meža apsaimniekošanā veikt klimata pārmaiņas mazinošus pasākumus, piemēram, novecojošu un mazvērtīgu mežaudžu nomaiņu ar ražīgām audzēm, kuras atjaunotas ar selekcionētu stādmateriālu.

Tāpat svarīgi laikus veikt jaunaudžu kopšanu, meliorācijas sistēmu atjaunošanu un uzturēšanu. Būtiski ir veicināt koksnes izmantošanu produktos ar ilgu kalpošanas termiņu, īpaši celtniecībā, tādā veidā iekonservējot koksnē uzkrāto oglekli,” tā V. Gulbis.

Eiropas skatījums uz oglekļa apriti meža zemēs jāpārskata

Patlaban nav precīzi zināms, kāds varētu būt Latvijai noteiktais devums 2020. gadā pārskatītā emisiju samazināšanas mērķa sasniegšanā. Saskaņā ar Latvijas Nacionālā enerģētikas un klimata plāna 2021.–2030. gadam mērķa scenārija prognozēm 2030. gadā Latvijas emisiju tirdzniecības sistēmā neiekļautā (ne-

ETS) sektora SEG emisiju apjoms būs 7462 kt CO₂ ekv., kas atbilst ~13% samazinājumam (salīdzinot ar 2005. gada ne-ETS emisijām), divas reizes pārsniedzot šobrīd Latvijai noteikto mērķi (-6% ne-ETS emisiju samazinājums 2030. gadā, salīdzinot ar 2005. gadu).

Līdz 2020. gada beigām meža saistības noteica Kioto protokola 2. pārskata perioda sākumā izstrādātais meža apsaimniekošanas references līmenis. No 2021. līdz 2025. vai varbūt līdz 2030. gadam mūsu saistības noteiks ES regula 2018/841, kurā noteiktas prasības mežsaimniecības references līmeņa izstrādāšanai.

Andis Lazdiņš, LVMI Silava pētnieks: “Kad tapa meža apsaimniekošanas references līmenis, mēs nebijām gatavi argumentēti iesaistīties šajā procesā un paļāvāmies uz Eiropas Komisijas (EK) ekspertiem. Rezultātā mums noteica neizpildāmas, briesmīgas saistības CO₂ piesaistes nodrošināšanai meža apsaimniekošanā.

Tās izrietēja no nepietiekamām zināšanām par oglekļa apriti meža zemēs un nepareizas pieejamo datu interpretācijas, piemēram, aprēķinos netika iekļauts dabiskais atmirums, bet mežizstrādes apjoma prognoze nebija saistīta ne ar tirgus pieprasījumu, ne arī nepieciešamību atjaunot novecojušas mežaudzes.

EK mūs mierināja, ka situāciju vēlāk varēs atrisināt, ieviešot tehniskas korekcijas, ko mēs šogad arī darīsim, bet briesmīgais skaitlis aizceļoja uz dažādiem politikas dokumentiem, kuros vairs neparādījās atsauces uz tehniskajām korekcijām. Šogad veiksime meža apsaimniekošanas references līmeņa tehniskās korekcijas un cerēsim, ka stāvoklis no bezcerīgi sliktā kļūs normāls, kādam tam arī jābūt.”

Citādi esot ar mežsaimniecības references līmeni (2021.–2026. gada saistības). A. Lazdiņš uzskata, ka Latvijas spējas iesaistīties tā novērtēšanā bija nesalīdzināmi lielākas (no 0,2 SEG inventarizācijā iesaistītajiem personu ekvivalentiem 2010. gadā līdz 1,0 personu ekvivalentam 2018. gadā), tāpēc arī rezultāts ir reālistisks un nerada apdraudējumu mežsaimniecībai Latvijā.

“Vairākām regulas interpretācijām mēs nevaram piekrist. Piemēram, EK interpretācija nosaka to, ka pāraugušu lapkoku audžu atjaunošana, lai nodrošinātu CO2 piesaisti ilgtermiņā, nav ilgtspējīga. Mežsaimniecības references līmenis nerada problēmas tuvākajā nākotnē, taču īstermiņa skatījums uz oglekļa apriti saistību noteikšanā ļoti apgrūtinās klimata neitralitātes mērķu sasniegšanu 2050. gadā,” tā A. Lazdiņš.

SEG inventarizācijas algoritmi neatbilst Latvijas situācijai

SEG inventarizācijā būtiska loma ir aprēķinu metodikai un algoritmiem. Diemžēl pašreizējā metodika un citās valstīs izstrādātie algoritmi ne vienmēr atbilst mežaino valstu, tostarp Latvijas, situācijai.

Tādēļ ir svarīgi atbalstīt zinātnisko izpēti SEG jomā, jo katra jauna vietējiem apstākļiem atbilstoša emisiju faktora precizēšana var dot būtisku ieguldījumu SEG inventarizācijas uzlabošanā.

V. Gulbis: “Piedaloties dažādu līmeņu sarunās par klimata politiku saistībā ar meža apsaimniekošanu, regulāri nākas atgādināt, ka mežs ir bioloģiska sistēma un oglekļa piesaistes iespējas tajā ir ierobežotas, strauji palielināt piesaisti nav iespējams. Pašreiz spēkā esošie meža nozares normatīvie akti ne vienmēr atbalsta klimata mērķus.

Mēs veidojam labvēlīgus apstākļus ražīgākai meža augšanai, tomēr optimālai oglekļa piesaistei atbilstošas mežaudžu vecumstruktūras izveidošana prasīs vairākas desmitgades un ir atkarīga no noteiktā maksimālā pieļaujamā ciršanas apjoma pa koku sugām. Turklāt pašreizējā mežaudžu vecumstruktūra valsts un privātajos mežos ir atšķirīga.

Kaut arī pretrunas starp mežsaimniecisko loģiku un normatīvu birokrātiju joprojām pastāv, kopējā izpratne par mežsaimniecības lomu un iespējām klimata mērķu sasniegšanā uzlabojas. Arī mēs katrs personīgi varam dot savu artavu kopējā klimata pārmaiņu mazināšanā, izvēloties lietas no ilgtspējīgiem

materiāliem – koksnes, papīra u. c., arī enerģijas un siltuma ražošanā priekšroku dodot videi draudzīgiem un atjaunojamiem resursiem.”

Veicamie pasākumi SEG emisiju mazināšanai

Kaut arī meža apsaimniekošana kopējo emisiju samazināšanas mērķi tieši neietekmē, tomēr arī netiešie pasākumi var dot ieguldījumu emisiju mazināšanas jomā. Piemēram, meža infrastruktūras attīstība un attīstīta loģistika var dot nozīmīgu ieguvumu emisiju samazināšanai transporta sektorā (mazāka patērētās degvielas apjoma veidā).

Normunds Strūve, ZM Meža departamenta direktora vietnieks: “Jebkurš pasākums, kas veicina mežaudžu krājas apjoma vai kvalitātes palielinājumu vai vismaz tās saglabāšanu līdzšinējā līmenī, dod ieguldījumu piesaistes palielinājumam nākotnē.

Meža apsaimniekošana un meža produktu izmantošana dod lielu ieguldījumu Latvijas kopējās klimata politikas īstenošanā un Latvijas starptautisko SEG emisiju samazināšanas saistību izpildē, kā arī veicina efektīvu un videi draudzīgu vietējo energoresursu izmantošanas izaugsmi.”

Zemkopības ministrijas mežu speciālists skaidro, ka pasākumi CO₂ piesaistes palielināšanai ir: meža kopšana, mazvērtīgo audžu nomaiņa, meža hidrotehniskā meliorācija, meža atjaunošana ar augstvērtīgu ģenētisko materiālu, kā arī meža ražošanas potenciāla atjaunošana pēc meža ugunsgrēkiem, dabas katastrofām vai klimata apstākļu izraisītām sekām, atjaunojot CO₂ piesaisti šajās platībās.

Ģenētiski augstvērtīga meža stādāmā materiāla un jaunaudžu retināšana palielina mežaudžu ražību un CO₂ piesaistes par 20–30%. Mazvērtīgo audžu nomaiņa, aizstājot tās ar stabilākām mežaudzēm, dod lielāku ieguldījumu CO₂ piesaistē, piemēram, krāja baltalkšņa audzēs ir vidēji 200 m³/ha, bet pārējo sugu – priedes, egles, bērza – audzēs krāja sasniedz 300 m³/ha un vairāk.

Aizstājot atvasāju mežu (baltalksnis) ar stādītu mežu, ieguvums ir CO2 piesaistes palielinājums vismaz par 50% ilgtermiņā, kā arī lielāks ieguvums no CO2 piesaistes koksnes produktos. Meliorācijas sistēmu atjaunošana un pārbūve ir pasākums, kas sekmē CO2 piesaisti un mazina siltumnīcefekta gāzu emisijas.

CO2 piesaistes pasākumu īstenošanai tiek izmantots Lauku attīstības programmas investīciju pasākumu finansējums. Atbalsts ieguldījumiem infrastruktūrā veicina aktivitātes, kas saistītas ar meliorācijas sistēmu pārbūvi un atjaunošanu.

Ieguldījumi meža platību paplašināšanā un mežu dzīvotspējas uzlabošanā veicina aktivitātes, kas saistītas ar meža ieaudzēšanu, meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanu (jaunaudžu kopšana, meža atjaunošana). Tāpat tiek atbalstīta meža ugunsgrēkos un dabas katastrofās iznīcinātu mežaudžu atjaunošana, kā arī profilaktiskie pasākumi meža bojājumu novēršanai, ko varētu nodarīt meža ugunsgrēki.

ES uzstādījumi SEG emisiju mazināšanai

Normunds Strūve, ZM Meža departamenta direktora vietnieks: – Eiropas Savienības mērķi SEG emisiju mazināšanai nenosaka konkrētus mērķus nozarēm, bet tikai kopējo emisiju samazinājuma mērķi valsts līmenī, kas jāņem vērā klimata politikas regulējumā.

ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Parīzes nolīguma ietvaros izteiktas apņemšanās līdz 2030. gadam samazināt kopējās visu ES dalībvalstu SEG emisijas par vismaz 40% salīdzinājumā ar 1990. gadu.

ES ietvaros ir noteikts kopējs SEG emisiju samazināšanas mērķis, kas ir sadalīts divās daļās – emisiju tirdzniecības sistēmā (ETS) iekļautās darbības (enerģētika, rūpniecība – lieli uzņēmumi) un ETS neiekļautās (ne-ETS) darbības (transports, lauksaimniecība, enerģētika, atkritumu apsaimniekošana).

ETS operatoriem kopīgi visā ES ir jāsamazina SEG emisiju apjoms par 43%, bet kopējais ne-ETS SEG emisiju apjoms ir jāsamazina par 30% minētajā periodā (salīdzinot ar 2005. gadu).

Atsevišķi no ETS un ne-ETS sektora ir izveidots Zemes izmantošanas, zemes izmantošanas maiņas un mežsaimniecības (ZIZIMM) sektors, kas ir iedalīts sešās zemes lietojuma kategorijās – apmežota zeme, atmežota zeme, apsaimniekota aramzeme, apsaimniekoti zālāji, apsaimniekota meža zeme, apsaimniekoti mitrāji (uzskaitē no 2026. gada).

Šajā sektorā atšķirībā no ETS un ne-ETS iespējama arī SEG piesaiste. Esošajā regulējumā tiek paredzēta elastība starp ne-ETS un ZIZIMM sektoriem, kas Latvijai ir -3,1 milj. tonnu CO₂. Šo elastību iespējams izmantot kopējā ne-ETS sektora emisiju mērķa izpildei, ievērojot noteiktos nosacījumus.

ZIZIMM sektorā apmežošana un atmežošana tiek uzskaitīta pēc faktiskajām CO₂ emisijām (atmežošana) vai piesaistes (apmežošana). Savukārt meža apsaimniekošanā emisiju un piesaistes bilance tiek noteikta, salīdzinot prognozēto koksnes ieguves apjoma ieguvi un izmantošanu pret faktisko.

Prognozēšanai arī ir savi nosacījumi – tiek ņemta vērā mežaudžu vecumstruktūra, meža apsaimniekošanas prakse iepriekšējā periodā un citi faktori. Tādējādi meža apsaimniekošanas mērķis klimata politikas jomā nav tieši saistīts ar kopējo emisiju samazināšanas mērķi.

2020. gada martā EK publiskoja ES Klimata likuma priekšlikumu, kas ierosināja noteikt 50–55% ES SEG emisiju mērķi uz 2030. gadu. Pašlaik SEG emisiju mērķis ES līmenī ir noteikts -55%. Turpinās diskusijas par to, kā efektīvāk šo mērķi sasniegt un kādi normatīvā regulējuma grozījumi tam būtu nepieciešami.

Eksperta viedoklis

Andis Lazdiņš, LVMI Silava pētnieks: – To, vai mežos SEG emisijas ir vai nav risināma problēma, no vienas puses, nosaka mūsu saistības, no otras puses,

iespēja izmantot mežā radītās oglekļa dioksīda piesaistes citu tautsaimniecības sektoru radīto SEG emisiju kompensēšanai.

Problēmas rada nevis tas, kas notiek meža apsaimniekošanā, bet gan nelogiska bioloģisko procesu interpretācija politikas dokumentos.

Cilvēkiem, kas rada šos dokumentus, laikam ļoti simpātiska mūžīgās dzīvošanas ideja, tāpēc viņi pieņem, ka vismaz koki dzīvo un aug mūžīgi, ignorējot to, ka arī koki ir mirstīgi un nenozāgētie koki agri vai vēlāk mirst dabiskā nāvē.

Tas, ka ir atsevišķi vairākus gadsimtus veci koki, nenozīmē, ka tik ilgi var nodzīvot lielākā daļa koku, tieši tāpat kā cilvēki.

Otra, pagaidām attāla, problēma ir nepieciešamība sasniegt klimata neitralitāti 2050. gadā. Mums ir daudz organisko augšņu, kas rada ļoti daudz emisiju neatkarīgi no tā, vai tās ir vai nav meliorētas.

Lai kompensētu šīs emisijas, ikgadējām krājas izmaiņām mežā jābūt vismaz 4 milj. m³, t. i., līdz 2050. gadam krājai mežā jāpalielinās par 120 milj. m³ un jāturpina augt arī pēc 2050. gada.

Vai tas ir iespējams? Droši vien ir, rīkojoties mērķtiecīgi un investējot meža apsaimniekošanas prakses uzlabošanā daudz vairāk nekā šobrīd.

Trešā problēma ir organiskās augsnes nemeža zemēs, un arī tās rada SEG emisijas, kuras ir kaut kā jākompensē.

Vienīgais reālais risinājums ir caur piesaistes veicināšanu meža zemēs.

Ceturtā problēma ir nepieciešamība kompensēt, piemēram, lauksaimniecības sektora emisijas, kur Latvijai ir liels izaugsmes potenciāls, kas nes līdzīgi arī SEG emisiju pieaugumu. Arī šeit vienīgais kandidāts papildus SEG emisiju kompensēšanai ir meža apsaimniekošana.